STUDIA EKONOMICZNE – czy tylko wiedza i umiejętności?

pod redakcją
Jerzego Dietla
i Zofii Sapijaszki

Polsko-Amerykańska Fundacja Wolności
Polish-American Freedom Foundation

Fundacja Edukacyjna Przedsiębiorczości
Educational Enterprise Foundation

Stowarzyszenie Edukacji Menedżerskiej
forum
Association of Management Education

Łódź 2008

© Copyright by Fundacja Edukacyjna Przedsiębiorczości
(Educational Enterprise Foundation)
ul. Sterlinga 27/29, 90-212 Łódź
tel.(042) 632 59 91, 631 95 58, tel./fax 630 27 81
e-mail: fep@fep.lodz.pl

Recenzent:
prof. zw. dr hab. Włodzimierz Siwiński

Tytuł sfinansowany z grantu **Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności**

ISBN 978-83-925649-4-2

Nakład: 300 egz.

Druk: drukarnia OLTOM
Opracowanie graficzne, skład, prepress:
MOST agencja reklamowa

SPIS TREŚCI

Przedmowa

Kształtowanie odpowiedzialności społecznej poprzez studia

Ewa Chmielecka
Społeczeństwo mądrości 9

Tomasz Szapiro
Korzyści indywidualne i korzyści wspólne z edukacji – pewniki i znaki zapytania 29

Wojciech Gasparski
Non (nisi) scholae, sed vitae discimus – Ku odpowiedzialnemu nauczaniu organizacji i zarządzania 55

Marek Ratajczak
Konkurencja szkolnictwa wyższego i jej wpływ na kształtowanie oferty edukacyjnej 69

Jerzy Węcławski
Wprowadzenie do komunikatów 77

Marcin Geryk
Wpływ działalności uczelni na kształtowanie społecznie odpowiedzialnych postaw wśród absolwentów 81

Jan Karwowski
Możliwości i ograniczenia kształtowania odpowiedzialności społecznej i postaw obywatelskich studentów 89

Łukasz Sułkowski
Kształtowanie postaw etycznych w procesie kształcenia na kierunkach biznesowych w Polsce 95

Marek Madej
Postawy społeczeństwa internetowego 101

Leszek Woźniak
Teoria i praktyka społecznej i ekologicznej odpowiedzialności przedsiębiorcy w programach nauczania i dodatkowych formach aktywizacji studentów 109

Rozwijanie umiejętności i kształtowanie postaw poprzez studia kierunków ekonomicznych

Marek Ratajczak
Organizacja i programowanie studiów ekonomicznych 117

Krzysztof Pawłowski
Wartości dodane przez uczelnie w procesie kształcenia poza programem studiów 135

Jan Głuchowski
Wprowadzenie do komunikatów 143

Maria Romanowska
Kształtowanie postaw przedsiębiorczych na studiach ekonomicznych 151

Stanisław Macioł, Barbara Minkiewicz
Kompetencje absolwentów uczelni ekonomicznej. Przykład SGH 155

Zdzisława Dacko-Pikiewicz , Katarzyna Szczepańska-Woszczyna
Postawy absolwentów wobec wykształcenia i pracy zawodowej 173

Piotr Banaszyk
System kształtowania jakości kształcenia w AE w Poznaniu 181

Przemysław Deszczyński
Studia ekonomiczne z perspektywy absolwenta, menedżera i profesora 191

Aldona Andrzejczak
Kreatywność w edukacji na poziomie wyższym 201

Włodzimierz Roszczynialski
Uczelnia obywateli. Kształtowanie postaw obywatelskich w środowisku WSZiB w Krakowie 215

Komitet Programowy i Organizacyjny Konferencji 225

Wykaz konferencji zorganizowanych przez Fundację Edukacyjną Przedsiębiorczości 227

PRZEDMOWA

Książka, którą oddajemy do rąk szacownych czytelników, stanowi pokłosie XXIII konferencji Fundacji Edukacyjnej Przedsiębiorczości.

Od siedemnastu lat poprzez nasze konferencje inicjujemy debatę o podstawowych problemach edukacji wyższej w warunkach transformacji społeczno-ekonomicznej. Tym razem przedmiotem dyskusji była społeczna odpowiedzialność absolwentów studiów ekonomicznych i menedżerskich.

Nie kwestionując bowiem potrzeby dyskusji nad zakresem wiedzy, sposobami jej przekazywania i rozwijaniem określonych umiejętności, wyrażaliśmy pogląd, że studia, w znacznie większym zakresie niż dotąd, powinny przyczyniać się do formowania światłych obywateli. Takich, którzy nie tylko będą przyczyniali się do inicjowania przedsiębiorczości i rozwoju ekonomicznego, ale także będą reprezentować postawy ułatwiające kształtowanie społeczeństwa obywatelskiego.

Szczególnie istotne jest rozbudzanie postaw odpowiedzialności społecznej wśród przyszłych przedsiębiorców i menedżerów. Ważne stają się więc kierunki i sposoby działania uczelni w tym zakresie. Czy sprzyjają one nie tylko kształceniu i rozwijaniu umiejętności, ale także wychowywaniu i kształtowaniu postaw obywatelskich?

Sądzimy, że przynajmniej częściowo prezentowany zbiór tekstów podnosi tę tematykę. Został on podzielony na dwie części. Pierwsza obejmuje artykuły i komunikaty podejmujące próbę odpowiedzi na pytania: czy studia wyższe w Polsce rozwijają wśród młodego pokolenia Polaków odpowiedzialność społeczną? Jakie zmiany należy podjąć w naszym systemie edukacji wyższej, żeby przyczynił się on do rozwijania tej odpowiedzialności i tworzenia przyszłych elit społeczeństwa obywatelskiego. W tej części formułowane są zasadniczo uogólnienia pod adresem całego szkolnictwa wyższego, abstrahując od studiów ekonomicznych.

W drugiej części skoncentrowano się na tematyce rozwijania odpowiedzialności społecznej młodzieży w ramach studiów ekonomicznych i zarządzania. W znacznej mierze opracowania ujęte w tej części tomu opierają się na doświadczeniach uczelni ekonomicznych.

Serdecznie dziękujemy Autorom za wkład intelektualny, a Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności za sfinansowanie wydania tej książki.

Jerzy Dietl
Zofia Sapijaszka

[3] Dietl J., Sapijaszka Z. (red), (2003) *Oczekiwania biznesu wobec wyższych studiów menedżerskich*, FEP, Łódź
[4] Doroszewicz S., kier. (2006) *Badania jakości kształcenia postrzeganego przez studentów studiów dziennych Szkoły Głównej Handlowej*, Katedra Zarządzania Jakością, SGH Warszawa (maszynopis powielony)
[5] *http://www.menis.gov.pl/proces_bolonski/aktualnosci/bergen2.pdf*
[6] Kopaliński W., (1978) *Słownik wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych*, WP, Warszawa.
[7] Kraśniewski A., (2006) *Proces Boloński: dokąd zmierza europejskie szkolnictwo wyższe?*, Warszawa.
[8] Ojrzyńska B., (2006) *Postrzeganie organizacji studenckich jako miejsca treningu kompetencji społecznych*, [w:] Edukacja ekonomistów i menedżerów, nr 3, SGH, Warszawa.
[9] Sołowiej J., (1988) *Koncepcje kształcenia C.R.Rogersa i E.P. Torrancea*, Wyd. UG Gdańsk

Stanisław Macioł, Barbara Minkiewicz

COMPETENCES OF GRADUATES OF ACADEMIES OF ECONOMICS

An attempt to answer the questions: what competences do the graduates of Academies of Economics have? Are these competences desired on the labor market? The results are based on opinions of 1300 graduates of Warsaw School of Economics. The research was conducted in 2006 and it provided information on compatibility of entering the market by graduates. The research also shows the process of adapting qualifications to the demand in the course of professional work. This happens through the shift in the scope of duties, a change of a position, a workplace or qualifications which graduates acquire as a result of courses, trainings or post-graduate studies. The Authors draw direct conclusion on inadequacy of competences on the basis of the analysis of possibilities (connected and not connected with a curriculum) created by a higher education institution.

Zdzisława Dacko-Pikiewicz[2]
Katarzyna Szczepańska-Woszczyna[1]

POSTAWY ABSOLWENTÓW WOBEC WYKSZTAŁCENIA I PRACY ZAWODOWEJ

Absolwenci uczelni wyższych „wchodząc" na rynek pracy, podejmując zatrudnienie i rozpoczynając karierę oferują pracodawcy określoną wiedzę, umiejętności i postawy zdobyte na poszczególnych poziomach kształcenia, a szczególnie na ostatnim – w trakcie studiów na uczelni wyższej. Młody człowiek oferuje pracodawcy określone wykształcenie, które jest swoistym – używając terminologii marketingowej – „produktem" na rynku pracy. Przydatność tak rozumianego „produktu" na rynku pracy weryfikują pracodawcy zatrudniający młodych ludzi. Ich (pracodawców) opinie zatem brane są pod uwagę przez uczelnie w procesie kształtowania oferty edukacyjnej. W niniejszym opracowaniu przedstawiono natomiast opinie samych absolwentów kończących uczelnie (kierunki) o profilu ekonomicznym i stojących na starcie swej kariery zawodowej. Oceniają oni zdobyte wykształcenie, sytuację absolwentów wyższych uczelni na rynku pracy oraz swoje plany zawodowe. Komunikat powstał w oparciu o wyniki badań przeprowadzonych przez autorki (symultaniczne badania wielonarodowe o charakterze porównawczym) wśród absolwentów wybranych uczelni ekonomicznych z pięciu krajów – opinie absolwentów polskich uczelni przestawiono na tle opinii ich rówieśników z czterech innych krajów unijnych: Belgii, Holandii, Niemiec, Polski i Węgier.

1. Wykształcenie zdobyte w trakcie studiów

W opracowaniu przedstawiono opinie absolwentów kierunków ekonomicznych. Komunikat opiera się na wynikach badań przeprowadzonych wśród absolwentów wybranych uczelni ekonomicznych z pięciu krajów: Belgii, Holandii, Niemiec, Polski i Węgier.[3] Opinie absolwentów polskich uczelni przestawiono na tle opinii

[1] Autorka jest doktorem, prorektorem Wyższej Szkoły Biznesu w Dąbrowie Górniczej
[2] Autorka jest doktorem, dziekanem Wyższej Szkoły Biznesu w Dąbrowie Górniczej
[3] Były to badania prowadzone jednocześnie w wielu krajach. Miały charakter porównawczy, gdyż ich celem była identyfikacja podobieństw i różnic między osobami z różnych krajów. Respondentami byli absolwenci wybranych uczelni ekonomicznych z pięciu krajów, przy czym z każdego kraju w badaniach uczestniczyło minimum 150 osób: Belgii, Holandii, Niemiec, Polski i Węgier. Stosowana ankieta zawierała dwadzieścia sześć pytań, w większości były to pytania dyzjunktywne, w których badany z kafeterii odpowiedzi mógł wybrać tylko jedną. Były również pytania koniunktywne, w których osoba badana mogła wybrać więcej niż jedną odpowiedź. Ponadto dwa pytania miały charakter skali. Kwestionariusz ankiety składał się z następujących części: motywy wyboru uczelni, wykształcenie zdobyte w trakcie studiów, ocena rynku pracy i oczekiwań pracodawców, informacje uzupełniające. Badania przeprowadzono w latach 2005-2006.

ich rówieśników z czterech innych krajów unijnych. O stosunku do zdobywanego wykształcenia można wnioskować analizując motywy wyboru uczelni. Dziś młodzi ludzie, w dyskusji na temat konieczności podjęcia studiów wyższych, nie stawiają już pytania „czy", a raczej „gdzie" i „jakie studia" wybrać, aby w przyszłości znaleźć dobrą pracę. Każdy nastolatek poważnie myślący o przyszłości wie, że czasy, gdy wystarczało świadectwo maturalne już dawno minęły. Dziś dyplom wyższej uczelni jest podstawowym wymogiem, a rosnąca liczba absolwentów daje firmom bogaty wybór kandydatów do pracy, więc nawet ukończenie studiów nie daje gwarancji zatrudnienia.

Studia bezpośrednio po ukończeniu szkoły średniej podjęło 70% respondentów. Największy procent badanych osób decydujących się na studia bezpośrednio po ukończeniu szkoły średniej to respondenci z Polski (90,7%), nieco niższy jest wynik badanych osób z Węgier (79,6%) oraz osób z Belgii i Holandii, a najniższy z Niemiec (41,9%). Wyniki te mogą świadczyć o tym, iż w byłych krajach socjalistycznych wykształcenie zdobywa się bez przerw pomiędzy szkołą średnią a uczelnią. W innych krajach młodzież, która bezpośrednio po skończeniu szkoły średniej nie podejmuje studiów pracuje zdobywając doświadczenie zawodowe.
Na pytanie czym kierowali się badani podejmując studia na danej uczelni[4] zdecydowana większość wskazała na proponowane kierunki i specjalności studiów (62% respondentów). Najczęściej tej odpowiedzi udzielili respondenci z Niemiec (73,2%), natomiast najrzadziej z Belgii (54,6%). Dość często deklarowano, iż przyczyną wyboru uczelni były zainteresowania, przy czym najczęściej wybierali tę odpowiedź respondenci z Węgier (63,4%) i Belgii (porównywalnie), znacznie rzadziej z Polski (38,1%) i Holandii, a najrzadziej z Niemiec (14,6%). Częstość udzielania tej odpowiedzi różniła znacznie poszczególne grupy. Dość często wybierano uczelnię, która była najbliższa miejsca zamieszkania badanych osób. Odnosiło się to głównie do studentów z Polski oraz Niemiec, znacznie rzadziej z Holandii, a jeszcze rzadziej z Belgii oraz z Węgier. Tu również wyniki były bardzo zróżnicowane. Osoby badane z Niemiec częściej niż inni wybierając uczelnie kierowały się oczekiwanym statusem materialnym, brakiem pieniędzy na studia w innym mieście oraz oczekiwanym statusem społeczno-zawodowym. Respondenci z Polski częściej niż inni wybierali uczelnię kierując się jej prestiżem na rynku usług edukacyjnych, oraz warunkami studiowania. Absolwenci z Węgier, a także z Polski częściej niż inni wybierali uczelnię, na którą zdawali koledzy oraz ci, którzy nie dostali się na inne uczelnie.
Respondenci zostali poproszeni o ocenę własnej wiedzy i różnorodnych umiejętności przed studiami oraz po studiach.[5] Analizując dane dotyczące okresu przed studiami można stwierdzić, że wyróżniają się tu osoby badane z Węgier, które w wielu dziedzinach, częściej niż inne osoby, deklarowały posiadanie wielu umiejętności. Badani z Węgier znacznie częściej niż inni deklarowali umiejętność pracy zespołowej, wykorzystania nowoczesnych narzędzi informatycznych, uczenia się, podejmowania decyzji, komunikowania się i autoprezentacji oraz wiedzę specjalistyczną. Respondenci z Polski zwykle oceniali swe umiejętności niżej niż respondenci z pozostałych krajów. Jedynie w kategorii umiejętność pisania syntetycznych raportów badani z Polski oceniali się lepiej niż inni.
Inaczej wygląda ocena wyników osób badanych po studiach. Osoby z Węgier nie są już liderami, osiągnęły najwyższy wynik w dziedzinie pracy zespołowej oraz umiejętności uczenia się, przy czym wyniki te nie różniły się znacząco od wyniku badanych z Niemiec, którzy nieco rzadziej deklarowali dobre opanowanie tych dziedzin. Osoby z Węgier wysoko oceniły swe umiejętności, ale najlepiej oceniły je osoby z Niemiec oraz Holandii. Natomiast respondenci z Polski ocenili zdobytą wiedzę i umiejętności znacznie niżej od pozostałych respondentów. Jedynie w przypadku wiedzy ogólnej wynik badanych z Polski jest porównywalny z innymi, lecz słabszy od wyników badanych z Niemiec, Holandii i Belgii. Ta ostatnia grupa właśnie w tej kategorii osiągnęła najwyższy wynik, była to jedyna kategoria, w której badani z Belgii okazali się najlepsi.
Jak wskazują wyniki badań wśród pracodawców niezbędna na rynku pracy jest znajomość języków obcych. Również sami ankietowani uważają ją za niezbędną. Większość ankietowanych posługiwała się językiem angielskim: 68,5% respondentów deklaruje dobrą znajomość tego języka, 27,5% podstawową. 80% respondentów deklarowała znajomość języka niemieckiego: 42,9% znajomość dobrą, 36,5% - podstawową; 61,2% respondentów posługiwało się również językiem francuskim, połowa z nich deklaruje dobrą znajomość tego języka. Dobrą znajomość dwóch języków obcych deklarowało 43% respondentów. Dobrą znajomość języka angielskiego w podobnym stopniu deklarowali respondenci z czterech krajów: Belgii (90,8%), Niemiec (65,1), Polski (81,3%) oraz Holandii (79,3%). Znacząco niższe wyniki natomiast reprezentowali respondenci z Węgier – tam dobrą znajomość języka angielskiego zgłosiło jedynie 29,0% badanych. Również znajomość języka niemieckiego nie była atutem respondentów z Węgier – dobrą znajomość tego języka deklarowało tylko 9,7% respondentów. Zdecydowanie wyższe wyniki były charakterystyczne dla pozostałych krajów: Holandia – 65,3%, Belgia – 42,9%, Polska – 17,3%.

2. Ukończenie uczelni a szanse na rynku pracy

Respondenci zostali zapytani również, czy – ich zdaniem – ukończenie uczelni wyższej ma wpływ na ich szanse na rynku pracy.[6] Badane osoby najczęściej wybierały odpowiedź, iż ukończenie uczelni „raczej ułatwia dostanie pracy". Najczęś-

[4] Pozycja/prestiż uczelni na rynku usług edukacyjnych, proponowane kierunki i specjalności studiów, system i warunki studiowania (organizacja toku studiów), zainteresowania, oczekiwany status społeczno-zawodowy, status materialny, oczekiwania rodziny, na tę uczelnię zdawali moi koledzy, uczelnia najbliższa miejsca zamieszkania, brak pieniędzy na studia w innym mieście, łatwiejszy niż w innej uczelni egzamin wstępny, nie dostałe(am) się do innej uczelni, inna przyczyna.

[5] Wiedza i umiejętności posiadane przed studiami i tuż przed ich ukończeniem w deklaracji respondentów: wiedza ogólna, specjalistyczna (zakres ukończonej szkoły), umiejętność podejmowania decyzji, rozwiązywania problemów, umiejętność podejmowania uzasadnionego ryzyka, komunikowania się i autoprezentacji, uczenia się, pracy zespołowej, negocjacji, pisania syntetycznych raportów, wykorzystania nowoczesnych narzędzi informatycznych, przywódcze, znajomość języków obcych, inne.

[6] Czy Pana(i) zdaniem ukończenie uczelni ma wpływ na Pana(i) szanse na rynku pracy?: 1-zdecydowanie tak, ułatwia dostanie pracy, 2-raczej ułatwia dostanie pracy, 3-raczej utrudnia dostanie pracy, 4-zdecydowanie utrudnia dostanie pracy, 5-jest to bez znaczenia

ciej ta odpowiedź była wybierana przez respondentów z Węgier (62,4%). Rzadziej z Polski (53,4%), jeszcze rzadziej z Belgii (51%) i Holandii (47,6%), a najrzadziej z Niemiec (41,5%).
Drugą w kolejności wyboru była odpowiedź na pytanie czy ukończenie uczelni „zdecydowanie ułatwia dostanie pracy". Najczęściej tą odpowiedź wybierali badani z Belgii (43,8%), nieco rzadziej z Holandii i Niemiec, przy czym wyniki tych trzech grup osób były do siebie zbliżone (42,1% i 41,5%). Znacznie rzadziej udzielały takiej odpowiedzi osoby z Polski (31,8%), a jeszcze rzadziej z Węgier (8,6%), tu badane osoby wybierały odpowiedź, iż ukończenie uczelni jest bez znaczenia, nie ma wpływu na szanse na rynku pracy (20,4%). Na Węgrzech wskazało na tę odpowiedź 20,4%, w Polsce zaś 11,5%.
Rzadko stwierdzano, iż ukończenie uczelni raczej utrudnia zdobycie pracy bądź zdecydowanie utrudnia. W obu kategoriach najczęściej udzielały takich odpowiedzi osoby z Niemiec (łącznie 12,2%) i Węgier (łącznie 7,6%).

3. Plany zawodowe

Respondenci pytani o swoje plany zawodowe po ukończeniu studiów, wskazywali miejsce, w którym zamierzają pracować[7]. Znaczna część respondentów wybierała odpowiedź, że zamierza pracować w swoim kraju, najczęściej wskazywały na to osoby z Belgii (53,6%), Holandii (51%) i z Polski (50%), rzadziej z Niemiec (48,8%), a najrzadziej z Węgier (44,1%). Co trzeci respondent nie podjął jeszcze decyzji w tej sprawie – najbardziej niezdecydowane okazały się osoby z Węgier (41,9%), niezdecydowana była też znaczna część osób z Holandii (31,5%) i z Polski (31,3%). Część badanych planuje pracować w innym niż swój kraju, ale należącym do Unii Europejskiej. Najczęściej pracę w takim kraju planują osoby z Polski (16%) i Niemiec (16,3%), nieco rzadziej z Węgier (14%) i Holandii (12,1%), najrzadziej z Belgii (6,2%). Najrzadziej badane osoby planują pracę w innym kraju, który nie należy do Unii Europejskiej[8]. Najczęściej plany takie mają badani z Niemiec (11,6%). Ich wyniki różnią się od pozostałych.
Kolejnym tematem poruszonym w trakcie badań były skłonności do założenia własnej działalności gospodarczej po ukończeniu studiów wyższych.[9] Respondenci, pytani o to czy po ukończeniu studiów planują założyć własną firmę, najczęściej wybierali odpowiedź, iż na pewno nie chcą założyć własnej firmy (deklarował tak co trzeci respondent). Przy czym najczęściej taką odpowiedź wybierały osoby badane z Belgii (46,9%) i Holandii (46,3%), nieco rzadziej badani z Niemiec (42,9%), natomiast dużo rzadziej osoby badane z Polski (23,6%) i Węgier (22,6%). Respondenci z Węgier (41,9%) i z Polski (31,8%) planują założenie własnej firmy po kilku latach pracy. Dość często padała odpowiedź zaś, nie zastanawiali się nad założeniem własnej firmy: Polska (27%), nieco rzadziej Niemcy oraz Holandia (26,2% i 25,5%), Węgrzy (22,6%), Belgia (20,8%). Po ukończeniu studiów najczęściej planują założenie własnej firmy osoby badane z Polski (16,9%) nieco rzadziej badani z Niemiec (11,9%), natomiast badani z Węgier, Belgii i Holandii znacznie rzadziej (ok. 8%). Najrzadziej badane osoby wybierały stwierdzenie, iż mają już własną firmę – z Węgier (4,3%), a z Polski (0,7%).
Jakie są oczekiwania młodych ludzi? Czego zatem spodziewają się po ukończeniu studiów?[10] Na pytanie czego spodziewają się po ukończeniu studiów i zdobyciu zawodu badani najczęściej odpowiadali, że wysokich zarobków i udanej kariery zawodowej. Najczęściej takiej odpowiedzi udzielali badani z Węgier (68,5%), z Polski (56%), z Belgii (48%). Drugą często wybieraną odpowiedzią było oczekiwanie zdobycia możliwości ciągłego dokształcania się, aby w przyszłości móc ubiegać się o atrakcyjną pracę. Najczęściej takiej odpowiedzi udzielały osoby z Niemiec (48,8%) i z Węgier (23,9%). Osoby badane z Węgier najczęściej wybierały odpowiedź, iż ukończenie studiów zwiększy ich szanse na zdobycie jakiejkolwiek pracy (43,5%). Badani z Polski i Węgier częściej niż inni wybierali odpowiedź, że po ukończeniu studiów i zdobyciu zawodu oczekują satysfakcji z życia rodzinnego i społecznego (36%, 35,9%). Najrzadziej takiej odpowiedzi udzielali badani z Belgii (26,5%). Osoby badane z Polski częściej niż inni odpowiadali, że oczekują wysokiej pozycji społecznej związanej ze zdobyciem wyższego wykształcenia (35,3%), z Niemiec (30,2%), natomiast z Belgii (16,3%). Respondenci z Niemiec częściej niż inni wybierali odpowiedź, że oczekują wysokiej pozycji społecznej związanej ze zdobyciem wybranego zawodu (27,9%), a z Węgier (12%).
Na pytanie czy osoby badane uważają wybrany zawód zawodem na całe życie, znacząca większość badanych osób odpowiedziała, że trudno jest im odpowiedzieć na tak postawione pytanie. Co czwarty respondent miał świadomość, że wybrany zawód będzie wykonywać przez jakiś czas, potem będzie musiał nauczyć się czegoś nowego. Najczęściej tą odpowiedź wybierały osoby z Niemiec i z Polski (32,6% i 32%), z Węgier (26,9%), a najrzadziej z Holandii i z Belgii (23,3% i 22,4%). Odpowiedzi, że będzie to zawód na całe życie udzielali badani z Niemiec (18,6%) i z Holandii (15,3%), natomiast najrzadziej z Węgier (5,4%). Osoby z Węgier znacznie częściej niż z innych krajów odpowiadały, że na pewno będą musiały się przekwalifikowywać. Częstość tej odpowiedzi była nieporównywalna z innymi grupami (27,4%), a np. z Niemiec (4,7%).

Analizując najważniejsze czynniki wpływające na karierę zawodową[11] należy

[7] Czy po ukończeniu studiów zamierza Pan(i) pracować: w swoim kraju, w innym kraju Unii Europejskiej, w innym kraju poza Unią Europejską, jeszcze nie podjąłem(am) decyzji

[8] Według Raportu Europeans and mobility: first results of an EU-wide survey 29% Węgrów, 30% Belgów, 35% Holendrów, 26% Niemców, 40% Polaków deklaruje możliwość podjęcia pracy poza granicami własnego kraju.

[9] Czy zamierza Pan(i) po ukończeniu studiów założyć własną firmę?: nie, na pewno nie chcę założyć własnej firmy, chciał(a)bym założyć własną firmę po kilku latach pracy dla „kogoś", tak, po ukończeniu studiów chcę założyć własną firmę, nie zastanawiałem(am) się nad tym problemem, mam już własną firmę.

[10] Czego przede wszystkim spodziewasz się po ukończeniu studiów i zdobyciu zawodu? wysokiej pozycji społecznej związanej ze zdobyciem wyższego wykształcenia, wysokiej pozycji społecznej związanej ze zdobyciem konkretnego wybranego zawodu, wysokich zarobków i udanej kariery zawodowej, zdobycia możliwości ciągłego dokształcania się po to, by w każdym momencie móc ubiegać się o atrakcyjną pracę, zwiększenia swych szans na zdobycie jakiejkolwiek pracy, satysfakcji z życia rodzinnego i społecznego, inne.

[11] Co Twoim zdaniem jest najważniejsze w tym, co nazywa się potocznie karierą zawodową?: szybkie uzyskanie wysokich zarobków; uzyskanie prestiżu społecznego, nawet gdy nie wiąże się to od razu z wysokimi zarobkami; wykonywanie pracy, którą się lubi; możliwość pracy w wybranym przez siebie mieście; możliwość bycia użytecznym dla innych; inne.

zwrócić uwagę, że w opinii respondentów kluczową rolę odrywa wykonywanie pracy, która sprawia przyjemność. Najczęściej tę odpowiedź wybrały osoby z Belgii (75,5%), a najrzadziej z Węgier oraz Niemiec (44,1% i 41,5%).
Znacznie rzadziej osoby badane wybierały odpowiedź wskazującą na wysoki prestiż społeczny niepowiązany z wysokimi zarobkami.
Najczęściej takiej odpowiedzi udzielali badani z Niemiec (34,1%), a z Belgii tylko (6,1%). Osoby z Węgier częściej niż inni wybrały wysokie zarobki jako najważniejsze w karierze zawodowej (30,1%), z Belgii tylko (12,2%).
Bardzo rzadko badane osoby wybierały jako najważniejsze w karierze zawodowej pracę w wybranym przez siebie mieście, najczęściej z Belgii i Polski (6,1%, 4,7%), natomiast z Węgier tylko (1,1%).
Najrzadziej wskazywano na możliwość bycia użytecznym dla innych, najczęściej wybierali tą odpowiedź badani z Węgier (4,3%), a z Polski (0,7%).

4. Podsumowanie

Wyniki badań wskazują, że młodzież bardzo podobnie myśli o swojej karierze zawodowej, niezależnie od kraju z jakiego pochodzi. Nie oznacza to jednak braku istnienia znaczących różnic – widoczny jest tu wpływ mentalności danego narodu, cenionych wartości oraz sposobu postrzegania świata.

Nie dostrzega się wyraźnej tendencji wpływu przeszłości gospodarczej i politycznej kraju na wyniki badań.

Nie stwierdzono tendencji do podobieństw wyników badanych osób pochodzących z Polski i Węgier, byłych państw obozu socjalistycznego w opozycji do wyników badanych osób z państw o innej historii (z wyjątkiem planów dotyczących założenia własnej firmy). Może to oznaczać, że na postawy młodzieży bardziej wpływają wartości cenione w danym kraju oraz aktualne jego realia polityczno-gospodarcze.

Widoczna jest tendencja do bardzo wysokiej samooceny dokonywanej przez respondentów z Węgier, natomiast bardzo niskiej przez osoby badane z Polski. Można się spodziewać, że na wyniki wpływa nie tylko rzeczywisty poziom posiadanych umiejętności, lecz różnice kulturowe.

Niezależnie od narodowości większość respondentów nie chce opuszczać swojego kraju ojczystego. Taka postawa może nie być niczym nadzwyczajnym w krajach zachodniej Europy, natomiast podobieństwo deklaracji badanych z Polski i Węgier zaprzecza stereotypowi głoszącemu, że mieszkańcy krajów, które przystąpiły do Unii Europejskiej stosunkowo niedawno chcą masowo opuszczać swoje ojczyzny. Należy wziąć pod uwagę, że większość badanych niezależnie od kraju pochodzenia za najważniejsze w karierze zawodowej uważa wykonywanie pracy, którą lubi.

Polacy i Węgrzy częściej planują założenie własnej firmy po paru latach pracy, natomiast rzadziej deklarują, że tego nigdy nie zrobią, jak czynią to przedstawiciele pozostałych państw. Jest to spowodowane sytuacją gospodarczą w tych krajach, które ciągle się rozwijają, a założenie własnej firmy wydaje się lepszą inwestycją niż praca najemna.

Zdzisława Dacko-Pikiewicz
Katarzyna Szczepańska-Woszczyna

ATTITUDES OF GRADUATES OF ECONOMIC STUDIES TOWARDS EDUCATION AND JOB (INTERNATIONAL COMPARATIVE STUDIES)

Graduates of higher education institutions, who enter the labor market and take up jobs and start their career offer their employers particular knowledge, skills and foundations gained at particular levels of education, especially in the course of studies at a higher education institution. A young graduate offers his employer particular education, which is -using marketing terminology- a specific „product" on the labor market. Utility of the „product" interpreted in such a way is verified by employers hiring young people. Therefore, their opinions are taken into consideration while creating educational offer. However, the present study presents opinions of graduates themselves, who graduate from academies of economics and they are on the threshold of their professional career. They evaluate the acquired education, the situation of higher education institutions' graduates on the labor market and their professional plans. The study was created on the basis of the research conducted by the authors (simultaneous multinational, comparative research) among graduates of selected Academies of Economics from five different countries. Opinions of Polish graduates are presented against a background of the opinions of their counterparts from four other countries of European Union: Belgium, the Netherlands, Germany and Hungary.